

Fam: Urticaceae

Tropik ve subtropik bölgelerde yetişen, monoik veya dioik, çoğunlukla otsu bitkilerin bulunduğu bu familyada bazen çalı veya küçük ağaçlara da rastlanır.

Epiderma hücrelerinde sistolit ve yakıcı tüy bulunur, süt taşımazlar.

Yurdumuzda ise çok yaygın olan 2 cins vardır.

Urtica dioica

(Isırgan, acı ısırgan)

-Ilıman bölgelerde, duvar dipleri ve harabeliklerde çok sık rastlanan 50-60 cm boyunda dioik bir bitkidir.

-Kökleri sürünücüdür.

-Yaprakları 2-3 cm, ovat, dekussat dizilişli, kenarları dentattır, yapraklar gibi gövde de tüylüdür.

Çiçekler küçük, çiçek durumu rasemozdur.

Yakıcı tüyün tepesindeki yuvarlak kısım hafif bir dokunma ile kopar, uçta sivri ve enjektör iğnesi gibi eğik şekilde kesilmiş kalan kısmı deriye batar ve tüyün tabanında bulunan sıvı vücuda geçer; bu sıvı **histaminik** bir maddenin serbest hale geçmesine yol açtığından ısırganın daladığı yerde kızarma, kaşıntı ve kabartı meydana gelir.

Fam: Loranthaceae

Bu familya bitkilerinin çoğu tropiklerde, bir kısmı da ılıman bölgelerde yetişir; yarı parazittirler ve ağaçlar üzerinde yaşarlar.

Yaprakları yeşildir, kendi besinini sentezler; ağaç dallarına tutunmalarını sağlayan haustoryumları aynı zamanda ana bitkiden suyun ve mineral tuzların emilmesine yardımcı olur.

Viscum album

(Ökseotu, çekem, burç, gökçe)

Yurdumuzda çok değişik ağaçlarda, çam, göknar gibi Pinaceae' lerde, söğüt, kavak ve meyva ağaçları üzerinde yaşayan dioik bir çalıdır.

Ökseotu (Herba Visci) tansiyon düşürücü ve diüretik etkisine karşılık zehirli bir bitkidir.

Son zamanlarda bitkiden kanser ilacı hazırlanmaktadır.

Ordo: Polygonales

Çoğunluğu Kuzey Yarıkürenin ılıman kesiminde yetişen, nodus ve internodyumları belirgin, otsu, çalimsı, bazen tırmanıcı ve odunlu bitkilerdir. Takımda tek familya bulunur.

Fam: Polygonaceae

Familyanın en belirgin özelliği alternan dizilişli ve basit olan yaprakların tabanında stipula ile beraber büyüyen, külah şeklinde bir okrea taşımasıdır

Rheum palmatum

Yaprakları büyük, 5-7 palmat loblu, çok yıllık otsu bir bitkidir.

Çiçek durumu büyük bir panikuladır. Çin' de yüksek yaylalarda yetiştiği gibi drog elde etmek amacıyla Avrupa' da yetiştirilir.

Bitkinin etli ve kalın olan rizomları kabuk kısmı soyulduktan sonra **Rhizoma Rhei T. K (Ravent rizomu)** isimli droğu oluşturur.

Antrasen türevi bileşikler ve tanen içeren drogdan küçük dozlarda alındığında tanenin etkisi görülür, daha yüksek dozlarda pürgatiftir; kalın bağırsağa etki eder.

Ordo: Centrospermae

Çoğunluğu otsu bitkilerden oluşan bir takımdır. Yaprakları basit ve stipulasızdır. Çiçekler aktinomorf; periant bazılarında basit, bazılarında gelişmiştir. Ovaryum 2-5 karpelden meydana gelmiştir, ovüller merkezde, ve eksensel plasentaya bağlıdır, Centrospermae isminin verilmesi bu özelliğindedir.

Fam: Caryophyllaceae

Çoğu Kuzey Yarıkürenin ılıman bölgelerinde ve Akdeniz çevresinde yetişen, bir veya çok yıllık otsu, nadiren çalı tipinde olan bitkilerin bulunduğu bir familyadır.

Familyanın en belirgin karakterleri arasında gövdenin noduslarda şişkin, yaprakların oppozit dizilişli ve tabanda az çok bitişik, çiçeklerin erdişi oluşu sayılabilir.

Zengin bir familyadır, yeryüzünde 80 kadar genus, 2000' in üstünde tür bulunur, yurdumuzda 32 cins ve 465 tür yetişir.

Gypsophila sp. (Çöven)

Gypsophila arrostii*, *G. venusta (çövenotu), yurdumuzda Konya-Beyşehir yöresinde yetişen, gipsli toprakları seven, 30-100 cm kadar ve topraküstü kısmı yarımküre şeklinde görülen, çok yıllık, 50-60 boyunda ve kalın kökü olan, otsu bir bitkidir.

Kökler, daha önemli olarak, **saponozit (saponin)** bakımından zengindir ve **Radix Saponariae albae** veya **Radix Gypsophilae** gibi isimler altında drog olarak kullanılır.

TAŞIDIĞI SAPONOZITLERDEN DOLAYI KÖPÜRÜCÜDÜR, TEMİZLEYİCİ VE EMÜLGATÖR OLARAK VE SAPONOZIT ELDE ETMEDE YARARLANILIR.

Gypsophila paniculata

Avrupa' nın güneyinden Orta Asya' ya kadar yayılma gösterir, yurdumuzda Doğu Anadolu' da bulunur.

Bu türün köklerine de **Radix Saponariae albae** adı verilir, **saponozit** içerir ve aynı amaçla kullanılır.

Saponaria officinalis (Sabunotu)

Avrupa ve Asya' da yaygın olan, yurdumuzda Kuzey Anadolu ve diğer bölgelerde nemli arazide yetişen, bahçelerde ise süs bitkisi olarak yetiştirilen 30-70 cm boyunda, çok yıllık, otsu bir bitkidir.

Sabunotu' nun kökleri çöveninki gibi kalın değil ince ve kıvrımlıdır, kabuk kısmı kırmızımsı renklidir;

bu kökler de **saponozit** içerir ve **Radix Saponariae rubrae** adı altında depuratif, diüretik, ekspektoran olarak ayrıca, kumaş temizleyici olarak kullanılır.

Fam: **Chenopodiaceae**

Beta vulgaris var. rapa forma altissima
(Şeker pancarı)

Şeker pancarı, yumruları için yetiştirilir. Yaprakları büyük, rozet şeklindedir, yumruları %20 kadar sakkaroz içerir; buradan elde edilen saf sakkaroz, **Saccharum T.F.** farmakopelerde kayıtlıdır ve bir çok preparatın, özellikle şurupların hazırlanmasında kullanılır.

Ordo: Ranales

Fam: Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)

Bu takımdaki bitkiler odunlu veya otsudur.

Periant ve stamenler çok üyeli, üyeler serbest, asiklik dizilişli; ginekeum çok pistilli ve **apokarp**tır.

Her çiçekten çok sayıda meyva meydana gelir (poly- carpos-). Bu takımda eczacılık bakımından önemli familyalar yer almaktadır.

fam: Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)

Kuzey Yarıkürenin ılıman ve soğuk yörelerinde yetişen, bir veya çok yıllık, çoğu otsu, bazısı çalı formunda veya tırmanıcı, nemli yerleri seven bitkilerdir.

Yeryüzünde 35, Anadolu' da 17 cinsi yetişen, zehirli bitkilerin bulunduğu çok zengin ve önemli bir familyadır.

Çiçek formülü: $a/z K_5 C_5 A_{\infty} \underline{G}_{\infty}$ şeklindedir.

Aconitum napellus (Kaplanboğan, kurtboğan)

Yurdumuzda yetişmeyen, Orta Avrupa dağlarında rastlanan bir *Aconitum* türüdür.

Periant mavi-mor renkli korolladan oluşur, kaliks görülmez; üst petal miğfer biçimindedir, iki tane mahmuzlu nektaryum, miğferin içinde yerini almıştır. Stamenler çok sayıdadır.

Çok yıllık 50-200 cm boyunda olan bu bitkinin toprak altında etlenmiş bir ana yumrusu ve buna bağlı, ertesi yılın bitkisini verecek olan bir **kardeş yumrusu** bulunur.

A.napellus' un yumruları **Tubera Aconiti T.K.** (Kaplanboğan yumrusu, Kurtboğan yumrusu) isimli droğu verir.

Drog olarak genellikle ağır olan yumru seçilir; %0.5-1.5 kadar alkaloid içerir, en etkili olan **akonitin**' dir (diğerleri **neopellin**, **napellin** v.s.).

Ağrı kesici olarak özellikle nervus trigeminus nevraljisinde verilir, ayrıca öksürük sedatifi olarak kullanılır.

Çok zehirli bir drogdur.

Bu offisinal tür Avrupa' da yetişir.

Anadolu' da yetişen türler *A.orientale*, *A.nasutum* (Kuzeydođu ve Doğu Anadolu), *A.cochleare*' dir (Doğu Anadolu). Bu türler de alkaloid içerir, rn. *A.orientale* türünde **pontakonitin**, *A.cochleare*' de **kohleazin** bulunmaktadır.

Hydrastis canadensis

Vatani Kuzey Amerika, Kanada olan, çok yıllık, 30-40 cm boyunda, otsu bir bitkidir; kısa bir rizomu, ince ve çok sayıda kökleri ve sadece 2 yaprağı bulunur.

Çiçek 1 tane ve gövdenin tepesindedir, korolla 3 parçalı, aktinomorf ve beyaz renklidir.

Bu bitki de zehirlidir.

Kökleri ve rizomları *Rhizoma Hydrastis T.K.* (Hidrastis rizomu) adındaki droğu oluşturur; *hidrastin*, *berberin* gibi alkaloidleri içeren drog uterus kanamalarında hemostatik olarak kullanılır.

Cimicifuga racemosa

(Syn. *Actaea racemosa*)

(Black cohosh)

Kuzey Amerika' nın doğusunda yetişen, çok yıllık, 1-2m boyunda otsu bir bitkidir,

**Çiçek durumu rasemoz.
çiçekler beyazdır.**

Kök ve rizomları kullanılır.

Rhizoma Cimicifugae racemosae, 1-2.5 cm çapında, 2-15 cm boyunda, koyu kahverengidir.

Toprakaltı kısımlarında triterpen saponozitlerden sikloartenal tipi **aktein**, **simisifugozit**, izoflavonlardan **formononetin** bulunur.

Formononetin' den dolayı hormonal aktivite gösterir; akteinden dolayı da vazodilatasyonu ve periferdeki damarlarda kan akımını arttırır.

Menopoz döneminde görülen sıcak basması ve terlemede; hormon düzenleyici ve sedatif olarak; uyku bozukluklarında ve romatizmada kullanılır.

Toz veya %40-60' lık etanollü ekstre şeklinde verilir.

Helleborus orientalis

(çöpleme, bohçaotu, noelgülü, danabağırtan)

- Kuzey Anadolu boyunca rastlanan çok yıllık, otsu ve zehirli bir bitkidir.
- Yaprakları palmat parçalı, derimsi, alt yüzü tüylü ve uzun saplıdır, doğrudan doğruya rizomdan çıkar.

Çiçekler aktinomorf, petal 5 tane ve beyazımsı-yeşil renklidir(Res. 73a, 73b), yılbaşı günlerinde açar. Korolla halkasının içinde petallerden daha kısa ve çok sayıda nektaryum bulunur. Stamenler de çok sayıdadır. Ortada 2-8 pistil yer alır, meyva foliküllerden oluşmuştur.

Radix Hellebori, siyah renkli ve silindirik bir drogdur, kalp kuvvetlendirici **heterozit**ler içerir; Anadolu' da sığırların göğüs hastalıklarında kullanılır.